

Asia: VN/22967/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Mielenterveyden keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Hallituksen esityksen mukaan asumislisään olisivat oikeutettuja opiskelijat, joka asuvat vuokra- tai asumisoikeusasunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa majoituksessa poikkeuksena lastaan huoltavat opiskelijat. Asumislisän määrä on enintään 80 prosenttia kuukausittaisista ja kuntaryhmittäin määräytyvistä enimmäisasumismenosta.

Esityksen vaikutusten arvioinnissa (s.13) tuodaan esille, että jos asumislisään siirtyvien opiskelijoiden asumiskustannukset pysyisivät nykytasolla, niin asumisen tuki pienensisi noin 156 000 opiskelijalla. Heistä 100 000 opiskelijalla asumisen tuki pienensi yli 700 euroa vuodessa, mikä on 50 prosenttia opintotuen saajista. Noin 45 000 opiskelijalla asumisen tuki säilyisi samana tai suurensi. Käytännössä muutokset heikentäisivät eniten korkeampia asumismenoja maksavien opiskelijoiden tilannetta ja yksin asuvien opiskelijoiden. Muutoksesta hyötyisi enemmän puolison kanssa tai jaetussa asunnossa asuvat opiskelijat. Heikennys olisi se, että tukea ei voisi saada kuin opiskelukuukausilta. Lisätulojen hankkimiseen liittyen asumislisä on joustavampi kuin yleinen asumistuki tulorajojen osalta.

Esityksessä (s.5–6) tuodaan esille opintotuen asumislisän ja yleisen asumistuen vertailussa, että opintotuen asumislisään vaikuttavat vain opiskelijan omat tulot ja sitä maksetaan opintotukeen oikeuttavalta opiskeluajalta, joka on korkea-asteella pääsääntöisesti yhdeksän kuukautta lukuvuodessa. Toisella asteella opintotukea maksetaan yleensä 10 kuukautena. Tavoitteena (s.9) on uudistaa aiemmin käytössä ollut asumislisä yhteisasumista suosivaksi ja taloudellisesti houkuttelevaksi. Lisäksi esityksessä (s.12) tuodaan esille, että asumislisä olisi yksilökohtainen, kaavamaisempi tuki, joka mahdollistaisi isommat tulot ilman, että sillä on vaikutusta tuen määrään. Tasoltaan se olisi kuitenkin yleistä asumistukea matalampi.

Vaikutusten arvioinnissa (s.18) ei ollut vielä arvioitu lakiesityksen vaikutuksia opiskeluun. Tässä kohtaa olisi myös ensisijaisen tärkeää arvioida, miten muutos heijastuisi opiskeluiden lisäksi opiskelijoiden mielenterveyteen, kun toimeentulon taso monella tippuisi ja paine työntekoon opintojen ohella lisääntyisi.

Emme kannata esityksen ehdotusta siirtää opiskelijat asumislisän piiriin. Asumislisän piiriin siirtyisi yleiseltä asumistueltä moni opiskelija, joilla ei täyty esimerkiksi kriteerit opiskeluun ammatillisena kuntoutuksena ja kuntoutusrahalla, mutta joilla opiskelu- ja työkyky on heikentynyt esimerkiksi mielenterveyteen liittyvien haasteiden vuoksi. On muistettava, että kaikille työnteko opiskelujen ohessa ei ole mahdollista, koska voimavarat eivät riitä molempiin ja opiskelu voi jo ennestään olla ajoittain haastavaa ja opintosuorituksiin liittyvissä määrärajoissa hankala pysyä. Huolena on se, että pelko toimeentulon riittävydestä heijastuu myös opiskeluihin entistä enemmän, kun rahat eivät riitä ja psyykkinen kuormittuneisuus lisääntyy. Psyykkisen kuormittuneisuuden pitkittyessä riski sairastua esimerkiksi masennus- tai ahdistuneisuushäiriöön kasvaa.

Opiskelijoiden jaksaminen ja mielenterveyteen liittyvät haasteet ovat olleet paljon esillä julkisuudessa. Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (KOTT 2021) mukaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelevista naisista 40 prosenttia kertoi ahdistuksen ja masennuksen oireista. (Lähde: <https://thl.fi/-/korkeakouluopiskelijat-tarvitsevat-tukea-tutkijat-huolissaan-ahdistus-ja-masennusoireiden-yleisyydesta>). Lisäksi 8,5 prosenttia miehistä ja 12,9 prosenttia naisista kertoi joutuneensa tinkimään lääkkeiden ostosta rahan puutteen vuoksi ja miehistä 16 prosenttia ja naisista 18,2 prosenttia kertoi pelänneensä ruoan loppuvan ennen kuin saa rahaa ostaakseen lisää. (Lähde: <https://www.terveytemme.fi/kott/index.html>)

Nyyti ry:n teettämään kyselyyn (2024) vastasi 118 opiskelijaa, joilla monilla jaksamisen ja hyvinvoinnin haasteet näyttäisivät vaikuttavan suoraan opintoihin. Moni vastaajista koki, että erityisesti stressi toimeentulosta näyttäisi heijastuvan suoraan omaan hyvinvointiin, sillä jatkuva talouteen liittyvä ahdistus haittaa opintoihin keskittymistä. Kyselyssä nousi esille, että huono taloudellinen tilanne näkyy joidenkin vastaajien kohdalla esimerkiksi riittämättömänä syömisenä tai hyvinvointia tukevista asioista luopumisena ja useampi työssäkäyvä opiskelija raportoi työnteon hidastavan opintoja. (Lähde: <https://www.nyyti.fi/blogi/opiskelijoiden-hyvinvointikyselyn-tulokset-jarkyttivat-nyyti-ryn-vapaaehtoiset-jaksamisen-haasteet-ja-ahdistuneisuus-koskettivat-lahes-jokaista/>)

Opiskelijoiden siirtyminen asumislisän piiriin laskee monilla asumiseen saatavaa tuen määrää. Asumislisää ei myöskään ole mahdollista saada kesäloman ajalta, joten on hyvin todennäköistä, että opiskelijoiden toimeentulotuen tarve tulee kasvamaan lisää opintolainan ottamisen lisäksi.

On tiedossa, että mielenterveydellisistä syistä yli 100 000 suomalaista sai sairauspäivärahaa vuonna 2023 ja tämä kasvu johtuu erityisesti ahdistuneisuushäiriöistä, joiden kasvu on ollut kaikkein

voimakkainta alle 35-vuotiailla. (Lähde: <https://www.kela.fi/ajankohtaista/mielenterveysongelmat-veivat-jo-yli-100-000-suomalaista-pitkalle-sairauspoissaololle-vuonna-2023>) Kelan tietojen mukaan ikäryhmässä, 16–24-vuotiaalla mielenterveyssyistä johtuvien sairauspoissalojen kasvu on ollut pitkällä aikavälillä suhteellisesti voimakkainta.(Lähde: <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/1014063/mielenterveyden-hairioista-johtuvien-sairauspoissaolojen-kasvu-jatkuu-kehityksen-taustalla-useita-yhta-aikaa-vaikuttavia-tekijoita>) Sairauspääryhmittäin tarkasteltuna mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt ovat suurin syy sairauspäivärahan ja työkyvyttömyyseläkkeen saamiselle. Uhkakuvana on, että nämä opiskelijoita koskettavat sosiaaliturvaan tehtävät heikennykset kuten asumislisään siirtyminen lisäävät sitä riskiä, että nämä tilastot tulevat vain kasvamaan entisestään pitkällä aikavälillä.

Taloudellinen epävarmuus ja mielenterveyteen liittyvät haasteet kuormittavat opiskelijoita. Sosiaaliturvaan tehdyt ja tehtävät muutokset vaikeuttavat entisestään opiskelijoiden elämää. Olisi tärkeää mahdollistaa, että opiskelija pystyy keskittymään opintojen suorittamiseen ilman painetta taloudellisesta pärjäämisestä opintojen aikana. Lisäksi erityistä huolta herättää miten nämä useat sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveyspalveluihin tulevat lakimuutokset vaikuttavat ihmisten arkeen. On tiedossa, että sosiaaliturvaa ja sosiaali- ja terveyspalveluja koskevien budjettilakiesitysten yhteisvaikutusten arviointi on valmistumassa syksyn aikana sosiaali- ja terveysministeriössä, jonka tekemistä pidämme erityisen tärkeänä, vaikkakin se olisi pitänyt olla jo saatavilla budjettilakiesitysten lausuntokierroksien aikana.

Mettälä Riikka
Mielenterveyden keskusliitto ry